

Vankeuslain uudistamistyöryhmän 9. kokous

Aika 18.5.2022 klo 9.15-12.00

Paikka Riihimäen vankila ja Teams

Läsnä Juho Martikainen (pj.), Annika Finnberg, Hanna Hemminki-Salin (Teams klo 10.32 asti), Johanna Hietapakka, Marjatta Kaurala (Teams), Anne Kohvakka, Jani Ratilainen, Anna-Liisa Sandvik (siht.), Heli Tamminen (Teams klo 11.45 asti), Tomi Tuovinen

Kokoukseen osallistui myös varmuusosaston vartija Riku Laakso.

1 Varmuusosastosijoittelu

- Kuultiin esittely varmuusosaston toiminnasta yleisesti. Varmuusosaston todettiin olevan raskas, haasteellinen ja stressaava työskentely-ympäristö. Esille tuotiin myös se, että yksi vanki sitoo vartijan työaikaa huomattavasti enemmän kuin muilla osastoille. Todettiin sen olevan hyvä, että myös Turussa on varmuusosasto, jotta sijoituspaikkoja on kaksi eikä kaikkia varmuusosastolle sijoitettavia vankeja ole pakko sijoittaa samaan vankilaan. Toimintojen kerrottiin olevan päivittäisten asioiden hoitamista ja joitain yksilökeskusteluja. Selliopiskelua on toteutunut vähäisessä määrin.
- Vankeuslain 5 luvun 5 §:n nojalla vankilaan voidaan turvallisuusyistä perustaa muusta vankilasta eristetty osasto. Luvun 6 §:ssä säädetään edellytyksistä sijoittaa vanki tällaiselle varmuusosastolle.
- Varmuusosastosijoitus on luonteeltaan turvaamistoimi, eli vanki asetetaan tarkemman valvonnan alle tulevien rikosten tai muun vankilaturvallisuutta vakavasti vaarantavan toiminnan estämiseksi. Säännös on osin kirjoitettu siten, että sijoitus voitaisiin tehdä ikään kuin seurauksena aiemmista teoista ja tämä on saattanut aiheuttaa epäselvyyttä tulkinnassa. Lain perusteluissa ei ole tarkoitettu, että aiemmat rikokset yksinään olisivat sijoittamisen peruste, vaan myös niiden jatkamiseen pitäisi olla perusteltu epäily. Lisäksi oikeustieteen tohtori Jyri Paasosen ja vankilan johtaja Jari-Pekka Holopaisen selvityksissä ehdotettiin, että varmuusosastosijoittelun perusteita uudistettaisiin. Näistä syistä työryhmä arvioi varmuusosastosijoittelua koskevaa sääntelyä.

Keskusteltiin varmuusosastosijoittamisen kynnyksestä ja sen oikeasta tasosta. Erityisesti keskusteltiin siitä, voidaanko rikollisvaikuttajien vankeusaikaista rikollista toimintaa estää paremmin ennakolta varmuusosastosijoituksella sekä siitä, kuinka konkreettista näyttöä rikosten tekemisestä sijoituksen perusteeksi vaaditaan. Nykyinen verrattain korkea kynnys on antanut hyväksyttävän perusteen matalammalle kynnyksen kirjeenvaihdon, puhelujen ja tapaamisten valvontaan varmuusosastolle sijoitettujen vankien osalta. Työryhmä katsoi, että sijoittamisen kynnys tulisi pitää nykyisellään ("perusteltua syytä epäillä").

- Nykyiset varmuusosastosijoituksen perusteet voi tiivistää seuraavasti:
 - o perusteltu epäily syyllistymisestä huumausainerikoksiin tai muihin vakaviin rikoksiin.
 - o karkaaminen tai epäilty karkaamisyritys
 - o toiminta, jolla on vakavasti vaarannettu vankilan turvallisuutta
 - o oman turvallisuuden takaaminen

- Työryhmä katsoi, että sijoituksen perusteena tulisi jatkossakin olla rikollisen toiminnan jatkamisen estäminen ja vankilaturvallisuuden vaarantaminen. Samoin karkaaminen on edelleen perusteltu peruste. Oman turvallisuuden takaamista tulee vielä selvittää ja arvioida erityisesti perusoikeusnäkökulmasta. Tätä perustetta käytetään harvemmin ja tällöinkin sijoitusta yleensä perustellaan myös muilla perusteilla. Lähtökohtana tulee olla se, että tavallisella osastolla pystytään turvaamaan vangin turvallisuus. Työryhmä ehdotti myös perusteiden täsmentämistä perusteluissa.
- Rikosseuraamuslaitos on hiljattain perustanut ns. tehostetun valvonnan osastoja vankeuslain 5 luvun 1 §:n nojalla. Keskusteltiin näiden osastojen ja varmuusosaston rajanvedosta. Työryhmä katsoi, että tehostetun valvonnan osastojen toiminnan kehittymistä tulisi seurata työryhmän toimikauden aikana, jotta myöhemmin voidaan arvioida, liittyykö näihin osastoihin sääntelytarpeita.
- Työryhmä kannatti sitä, että myös tutkintavanki voitaisiin tutkintavankeuslain nojalla sijoittaa varmuusosastolle. Tarve nähtiin erityisesti pitkäkestoisissa tutkintavankeuksissa yhteydenpidon rajoitusten poistamisen jälkeen. Vielä on arvioitava tarkemmin syyttömyysolettaman vaikutus asiaan. On huomioitava myös se, että tutkintavangeille tulisi perustaa oma osasto koska heitä ei voi sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa.
- Keskusteltiin siitä, että varmuusosastosijoitus ei estä valvomattoman tapaamisen ja/tai lapsitapaamisen myöntämistä, mutta käytännössä niitä ei ole varmuusosastosijoituksen aikana myönnetty. Esille tuotiin se, että hyvin rajallinen mahdollisuus saada lapsitapaaminen on ongelmallinen vangin ja lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta.
- Keskusteltiin varmuusosastosijoituksen kestosta. Sijoittamista ei saa jatkaa kauemmin kuin se on välttämätöntä. Päätös sijoittamisesta ja sen perusteet on otettava harkittavaksi enintään kolmen kuukauden väliajoin. Käytännössä sijoitukset kestävät yleensä kuusi kuukautta ja joskus yhdeksän kuukautta. Vuoden tai pidempään kestävät sijoitukset ovat poikkeuksellisia. Työryhmässä pidettiin nykyistä aikarajaa edelleen perusteltuna koska lyhyessä (alle 3 kk) ajassa vankiin ei ehdi saada riittävästi tuntemusta. Keskustelussa tuli esille mahdollinen varmuusosastosijoituksen keskeyttäminen. Asia vaatii lisäselvittämistä, jotta voidaan arvioida, onko näiltä osin sääntelytarvetta. Muutoksenhakumahdollisuus tulee myös selvittää tässä yhteydessä.
- Varmuusosastosijoituksesta päättää Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja. Syksyllä 2022 voimaan tulevan Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen myötä päätösvalta siirtyy operatiivisen vastuualueen johtajalle. Muutosta pidettiin hyvänä, koska nykyprosessi on ajoittain koettu kankeaksi. Keskusteltiin myös päätöksentekomenettelystä. Vankila voi tehdä esityksen vangin varmuusosastosijoituksesta, mutta varsinainen päätösesittely tulisi edelleen tehdä samassa instanssissa, jossa asia ratkaistaan.
- Vankeuslain 5 luvun 5 §:n mukaan varmuusosastolle sijoitettua vankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava. Riihimäen vankilassa käytäntönä on, että vankilan poliklinikka tarkistaa varmuusosastolle sijoitetun vangin terveydentilan samana tai seuraavana päivänä. Työryhmän mukaan lakiin on silti syytä lisätä se, että terveydenhuollolle ilmoitetaan varmuusosastosijoituksesta vastaavasti kuin ilmoittamisesta terveydenhuollolle on säädetty turvaamistoimenpiteiden yhteydessä.
- Varmuusosasto eroaa muista osastoista siten, että se on eristetty muusta vankilasta. Toimintojen tulee olla varmuusosastolle sopivia. Vapaa-ajatoimintoja voidaan rajoittaa tai ne voidaan kieltää ilman mitään erityistä syytä. Vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin varmuusosastolle sijoittamisesta välttämättä aiheutuu. Rajoitukset koskevat siten toimintojen järjestämistä täysin osaston kesken ja toiminnan sisällön muokkaamista osastolle sopivaksi. Keskusteltiin varmuusosaston toiminnasta yleisesti. Esille tuli toimintojen vähäisyys ja resurssien vähäisyys toimintojen järjestämiseen. Sellin ulkopuolinen aika ei kuitenkaan tarkoita vielä toimintaa. Työryhmä kannatti sitä, että vapaa-ajan toimintoja koskeva säännös muotoiltaisiin samanlaiseksi, kuin varsinaista toimintaa koskeva säännös (eli vapaa-ajan toimintaa on järjestettävä, mutta osaston kesken).

- Merkittävin ero varmuusosastojen ja muiden osastojen välillä on valvontavaltuuksissa.
 - o Vankeuslain 12 luvun 8 §:ssä säädetään varmuusosastolle sijoitetun kirjeenvaihdon ja puhelimen käytön valvonnasta.
 - o Puhelimen käytön ehtona oleva suostumus puhelun kuuntelemiseen ja tallentamiseen on ongelmallinen. Puhelun kuunteleminen ei edellyttäne yksittäistapauksellista harkintaa. Kirjeen lukeminen puolestaan tapahtuu matalammalla kynnyksellä kuin muuten, mutta täytyy perustua yksittäistapaukselliseen harkintaa. Puhelun kuuntelun ja kirjeen lukemisen muotoilujen tulisi vastata toisiaan. Keskusteltiin päätöksenteon kynnyksistä ja siitä, voisivatko päätökset olla pidempikestoisia kuin tavallisilla osastolla. Jatkovalmistelussa arvioidaan tarkemmin konkreettista säännösten muotoilua. Päätöksenteon kynnyksen tulisi olla verrattain matala.
 - o Vankeuslain 8 §:n mukaan varmuusosastolla ei voida myöntää lupaa sähköpostin käyttöön. Työryhmä katsoi, että sähköpostin käyttö voitaisiin mahdollistaa, jos tekniset järjestelyt mahdollistavat sähköpostin käytön valvonnan. Lisäksi internetin käyttö voitaisiin mahdollistaa hyvin rajattuna ja jatkuvasti valvottuna. Asiaa selvitetään tarkemmin jatkovalmistelussa.
 - o Videotapaamisten järjestämistä on käsitelty edellisessä kokouksessa.
 - o Vankeuslain 13 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla tietyt tapaamisoikeuksia voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa. Työryhmä katsoi, että säännös voitaisiin poistaa ja varmuusosastolla soveltaa yleisiä säännöksiä tapaamiskiellosta sekä tapaamisten epäamisestä ja keskeyttämisestä.

2 Toimivaltakynnykset

- Ei ehditty käsitellä. Aiheen käsittely siirtyy syksyyn.

3 Seuraava kokous

Työryhmän 10. kokous on 8.6.2022 klo 12-14 Jyväskylän avolaitoksessa. Kokouksen aiheet ovat:

- Määräaikaisen avolaitossijoituksen perusteet ja avolaitossijoituksen selvittäminen säännönmukaisesti kuten koevapauskin.
- Jatketaan 27.4. kokouksessa käsiteltyä ulkopuolista laitossijoitusta, jos ehditään.